

Problemy mystetskoï osvity: Typologichni kryterii ta naukovo-metodychna rozrobka. [Problems of Artistic Education: Typological Criteria and Scientific and Methodical Development]. Kyiv.

5. Tatarnikova, A. A. (2016). *Pedahohichni umovy formuvannia profesiinoï kompetentnosti fakhivtsiv-muzykantiv z art-menedzhmentu.* [Pedagogical conditions for the formation of professional competence of music-specialists from art-management]. Odesa.

6. Tul'tschinckij, G. L. (2009). *Menedzhment w cvere kul'tury.* [Management in the field of culture]. СРб.

7. Chasnyk, O. (2010). *Navchalni prohramy z art-menedzhmentu v universytetakh SshA.* [Training programs in art management at US universities]. Kharkiv.

8. Arts Management Network: The Network for Arts Administrators and Experts in the Creative Industries. Retrieved from <http://www.artsmanagement.net>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ТАТАРНИКОВА Анжеліка Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, викладач кафедри хорового диригування Одеської національної музичної академії ім. А. В. Нежданової.

Наукові інтереси: формування професійної компетентності з арт-менеджменту у фахівців-музикантів в процесі фахової підготовки.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

TATARNIKOVA Angelika Anatolyevna – Candidate of Pedagogical Sciences, Teacher of the Odessa state Music Academy A. V. Nehdanovoy.

Circle of scientific interests: Forming professional competence of future specialists-musicians of art- management in the course of special training.

Дата надходження рукопису 12. 11. 2017 р.

Рецензент – д.п.н. професор В. Ф. Черкасов

УДК 37.015.31:7-053.6

БОЖОК Тетяна Володимирівна – викладач кафедри музичного мистецтва і хореографії Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського
e-mail: tatanabozok16@gmail.com

**НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ
ДУХОВНО-ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДЛІТКІВ
НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА**

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сьогодні українське суспільство активно долучається до обговорення проблем освіти та її реформування. Як своєрідну асоціацію до сучасного стану освіти, мистецької зокрема, можна використати вислів з повісті-казки А. Екзюпері «Маленький принц»: «Моя планета з кожним роком обертається все швидше й швидше, а правила залишаються тими самими» [3, с. 54].

Сьогодні у соціокультурній ситуації, що характеризується глобальним поширенням мас-медіа простору і створенням інформативного аудіовізуального середовища нового типу, українська школа не спроможна підготувати учнів до успішної самореалізації в житті [5].

Знайти підхід до кожного учня – це і є рецепт освітніх змін. Світ швидко змінюється, учні постають перед дедалі складнішими викликами, тому школа мусить

допомогти їм розвинути духовно-творчий потенціал.

Кожна дитина неповторна, наділена від природи унікальними здібностями, талантами та можливостями. Місія нової української школи – допомогти розкрити та розвинути здібності, таланти і можливості кожної дитини на основі партнерства між учителем, учнем і батьками [5].

Наразі, питання виявлення та обґрунтування новітніх мистецьких чинників у формуванні духовно-творчого потенціалу, особливо у роботі з учнями підліткового віку, досліджено недостатньо та потребує уточнення, на яке спрямована дана стаття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У перші десятиліття ХХІ ст. в межах реалізації інтеграційних та культуротворчих процесів у науково-освітньому середовищі України актуалізуються проблеми збереження фундаментальних традицій мистецької освіти. Дослідження проблем мистецької

освіти свідчить про багатовекторність її вивчення. Так, у працях сучасних філософів Ю. Афанасьєва, В. Бітаєва, В. Мазепи, Л. Левчук, О. Оніщенко, В. Чернеця, С. Уланової порушуються проблеми естетичного виховання, аналізуються теоретичні аспекти мистецтва, його культуротворчий і виховний потенціал, розглядається розвиток духовної культури та світоглядної позиції особистості засобами мистецтва.

Модернізацію мистецької освіти в контексті європейських вимог досліджують Т. Рейзенкінд, І. Зяюн, О. Ростовський, Л. Масол, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Щолокова. Цими науковцями обгрунтовані теоретико-методологічні засади загальної мистецької та музично-педагогічної освіти, дидактичні принципи музично-педагогічного процесу, форми його організації, опрацьовані навчально-методичні посібники з теорії і методики викладання мистецьких дисциплін.

Науковими співробітниками Інституту проблем виховання НАПН України Л. Масол, О. Базелюк, О. Комаровською, В. Муромець, В. Рагозіною у праці «Мистецька освіта в Україні: розвиток творчого потенціалу в ХХІ столітті» представлено результати дослідження сучасного стану мистецької освіти в Україні та перспектив її розвитку з урахуванням документів ЮНЕСКО.

Ряд вітчизняних та зарубіжних науковців Ю. Алієв, О. Биков, А. Болгарський, Б. Брилін, В. Власенко, Л. Горюнов, В. Дряпіка, А. Коваль, С. Ліпська досліджували шляхи й методи залучення учнів, особливо підліткового віку, до кращих зразків музичного мистецтва, висвітлили питання становлення музичної культури та смаків, устремлінь та потреб учнів. У психолого-педагогічних дослідженнях творчого обдарування особистості та потребі реалізації її духовно-творчого потенціалу В. Петровський акцентує увагу як пріоритетній.

Визначенню дієвих чинників процесу формування духовно-творчого потенціалу підлітків присвятили свої роботи В. Черкасов, О. Красовська, Л. Масол, В. Рагозіна. Розглядаючи особливості мистецької освіти з урахуванням традицій та сучасних педагогічних тенденцій в контексті інтеграції у європейський освітній простір, учені акцентують увагу на її потенціалі, що полягає у системному підході до впровадження інтегрованих форм навчання, які мають інноваційний характер і пов'язані з упровадженням художньо-педагогічних технологій.

Проте, варто звернути увагу, що

розвиток мистецької освіти науковцями розглядався і обгрутовувався в залежності від філософських, наукових та педагогічних ідей, соціальних викликів. Наразі рівень дослідження та обгрунтування нових тенденцій та чинників формування духовно-творчого потенціалу підлітків на уроках музичного мистецтва залишаються не визначеними.

Мета статті – визначити нові тенденції та чинники формування духовно-творчого потенціалу підлітків на уроках музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нещодавно на сторінці спільного онлайн-проекту Міністерства освіти і науки та освітнього проекту EdEra відбулося обговорення з приводу оновлення і осучаснення програм 5–9 класів. У практиці викладання предметів художньо-естетичної галузі оновлення програм, зокрема передбачає творче ставлення вчителя до змісту і технологій навчання, поурочного розподілу навчального художнього матеріалу. Вчитель самостійно визначатиме обсяг годин на вивчення окремої теми навчальної програми, за необхідності має право змінювати порядок вивчення тем, у межах класу, зміст програм зорієнтований на впровадження компетентнісного підходу.

У змінах закону «Про освіту», який започатковує масштабні реформи йдеться про те, що українська освіта, насамперед шкільна, має перейти до розвитку у дітей компетентностей. Нова українська школа має розвивати у дітей «...уміння висловлювати свою думку усно і письмово, критичне та системне мислення, здатність логічно обгрутовувати позицію, творчість...»[2]. Кожен предмет підпорядковується єдиній меті базової освіти – головним є ученя, який навчається, а не предмет, якому навчають.

К. Робінсон пише про основні три ключові ролі сучасної освіти: економічну, особисту й культурну. Економічна має на меті забезпечити навички, потрібні для того, щоб заробляти на життя і бути економічно продуктивним, особиста спрямована на розвиток особистих талантів і здібностей, культурна – краще зрозуміти світ довкола [8]. І особиста і культурна цілі освіти спрямовані на формування духовно-творчого потенціалу, розкриття внутрішніх незадіяних ресурсів учнів. Якщо освіта не дасть учню сповна розкрити свої таланти, свій потенціал – він може їх ніколи не знайти, ніколи не пізнати до кінця, хто він і ким може стати. Коли ми говоримо про реалізацію й розкриття потенціалу учнів, мусимо розуміти, що йдеться про дві цілі: по-перше, усвідомлення

розмаїття здібностей конкретного учня, по-друге, втілення їх у життя. Саме тому творчість має бути осердям сучасної школи. К. Робінсон переконаний, що коли люди знаходять вірний засіб для самовираження, то розкривають свій духовно-творчий потенціал, свої здібності й досягають успіху у житті. Допомогти віднайти власні сильні сторони – це найпевніший спосіб розкрити те найкраще, що є в людині [8].

За переконанням І. Зязюна, мистецтво, як величний витвір людського духу, впливає на людину різноманітно, різнобічно збагачує її духовний світ і вдосконалює її діяльність.

Щоб вивчення мистецтва у школі отримало нове дихання, необхідно з'ясувати, що найбільш зацікавляє сучасних учнів підліткового віку, які у них запити [1]. Досліджуючи інтереси учнів-підлітків, щодо мистецьких творів, французька письменниця і мистецтвознавець Ф. Барб-Галль визначила, що їх цікавлять питання особи митця, яскраві епізоди його біографії; звідки взявся твір: що привело до його появи в конкретний період життя митця; технічні прийоми, які дозволяють передати емоцію чи ідею; скільки часу йде на створення твору мистецтва; зіставлення творів одного автора, до прикладу, танго «Libertango» та «Adios Nonino» Астора Piaццолла чи «Соната для фортепіано № 16» та «Lacrimosa» Вольфганга Амадея Моцарта, незалежно від жанрів, це ще для них нагода зауважити, що є характерним для різних періодів на творчому шляху композитора; знайомство з митцем в історичних паралелях; порівняння різних підходів до однієї теми. Варто зазначити, що відгук на мистецький твір та його тлумачення – також творчість.

Особиста творчість часто народжується з любові до певних матеріалів. Скульптора надихає шматок деревини чи структура каменю, музикантам подобаються звуки, які вони творять, та інструменти на дотик, письменників надихає любов до виражальної сили слова, художників – потенціал чистого полотна і палітра кольорів. В момент, коли людина знаходить свій творчий засіб, часто стає поворотним у її житті [8]. К. Робінсон вважає, що творчі досягнення залежать від того, як добре особистість володіє засобами творчості. Якщо учень, до прикладу, не спробує нажати клавіші фортепіано і видобути звук, він так і не зможе пробудити свій творчий потенціал, дати вихід своїм почуттям і його можливості до музики залишатимуться обмеженими. Саме тому на уроках музичного мистецтва варто використовувати новітні художньо-педагогічні технології, за яких

відбуватиметься вихід внутрішніх можливостей підлітків, вивільнення їхнього духовно-творчого потенціалу.

Основними системотворними факторами музичної освіти стає вже не тільки програма, що детально і всебічно регламентує зміст, а й учитель – творець психолого-педагогічних умов і процесу її реалізації. Варто говорити про нову роль учителя – не як єдиного наставника та джерело знань, а як коуча, фасилітатора, тьютора, модератора в індивідуальній освітній траєкторії розвитку дитини [5].

Л. Масол, узагальнюючи теоретичні здобутки науковців, що віддзеркалюють філософську множинність поглядів щодо функціонування мистецтва в соціумі, наводить такі основні функції мистецтва: естетична, інформативно-пізнавальна, світоглядно-виховна, духовно-творча, аксіологічна, евристична, соціально орієнтаційна, комунікативна, регулятивна, егестивна, гедоністична, релаксаційно-терапевтична, компенсаторна. На відміну від традиційного домінування в освітньо-виховній системі інформативно-пізнавальної функції автор вважає, що потрібно виділяти і посилювати в педагогічній практиці духовно-творчу функцію [9].

Розуміючи сучасні виклики та запити на якісну мистецьку освіту, що сприятимуть розкриттю та реалізації творчих здібностей учнів, орієнтуючись на зміни до закону «Про освіту», концептуальні засади реформування середньої школи «Нова українська школа», враховуючи головні аспекти освітнього процесу, зазначені ЮНЕСКО такі як «вчитися, щоб знати, вчитися, щоб вміти, вчитися жити і вчитися жити разом», ми визначили тенденції та чинники, що сприятимуть процесу формування духовно-творчого потенціалу підлітків на уроках музичного мистецтва в умовах переходу до інформаційного, аудіовізуального суспільства нового типу. Розглянемо нові тенденції та чинники процесу формування духовно-творчого потенціалу на уроках музичного мистецтва:

– **навчатися, щоб знати** сприяє формуванню у підлітка компетентності навчатися впродовж життя. На якому б творчому рівні вони не знаходились, постійно мають працювати над собою, розвиватися, самонавчатися, навчатися у один одного, що є надзвичайно цінним. А саме головне, не боятися допускати помилок. У цьому контексті важливим є усвідомлення власного рівня опанування художньої інформації, самооцінювання досягнень і помилок, готовність до пошуку нових шляхів для

художньо-творчого розвитку. Важливо підлітку відшукати оті особисті мистецькі показники та індикатори творчих досягнень, що передбачає отримання навичок пошуку, дослідження та обробки інформації, а також вмінь аналізувати та оцінювати власний досвід та здобуття компетентностей.

Отже, доцільно надавати учням можливість вільного вибору творчих дій у практичній діяльності: дехто любить співати чи грати на музичних інструментах, хтось – складати вірші чи казки про музику, а ще хтось малювати або ліпити образи. Адже саме в процесі вільного вибору підліток зростає як особистість – в неї з'являється почуття дорослості, самостійності, зацікавленості в роботі, що дуже важливо для закріплення бажання займатися творчістю, для пізнання радості творення. Безперечно, чим раніше розпочати роботу з розвитку творчих здібностей у дітей різного віку, тим більше шансів, що їх творчі можливості не згаснуть, а сформулюються і розвинуться, щоб виявитися згодом в усіх сферах діяльності [11].

– **навчатися в дії** означає отримання різних вмінь під час практичної діяльності, тобто діяльнісний підхід, спрямований на розвиток художніх умінь і здатності застосовувати їх у освітній та соціокультурній практиці. В першу чергу, через велику кількість практичних вправ та обов'язкове опрацювання теоретичного матеріалу на практичному ґрунті. У 5–7 класах пріоритетними є різноманітні форми практичної діяльності учнів, під час якої відбувається їхнє самовираження у співі, інструментальному музикуванні (джемах), театралізації (перфоменсах) тощо.

Здебільшого навчання у школі охоплює лише ту частину тіла учня, що вище талії, а вся увага зосереджена його на голові, особливо на її лівій половині. Гра на музичних інструментах обома руками, особливо перкусійних, театральні перфоменси, пісні-танці задіють праву частину переднього мозку любовної долі, що відповідає передусім за музику. Для розвитку гармонійної особистості освіта має потурбуватися про розвиток обох півкуль головного мозку своїх вихованців. Музичне мистецтво без перебільшень сприяє такому розвитку, адже будь-який творчий процес, що потребує від підлітка залучення своїх здібностей, має дієслово творити або діяти. Щоб щось зробити учень має використовувати свої здібності до спостереження, щоб бачити; до міркування й судження, щоб вміти передбачати; здібності до діяльності, щоб збирати матеріал для

прийняття рішення тощо.

В пошуковій діяльності надзвичайно важливо в учнях зберегти оту рису маленького принца, який ніколи не заспокоювався, поки не діставав відповіді на своє питання. Це дасть змогу підліткам у в подальшому житті вміти ставити перед собою цілі та досягати їх. Діти мають вроджений потяг досліджувати все, що привертає нашу увагу. Талановитий вчитель знає, як підтримувати допитливість у своїх учнів і спрямовувати їх в потрібне русло. Допитливість, що не згасне до кінця життя, – це один з найцінніших подарунків, що його школа може подарувати своїм учням [7].

– **навчатися взаємодіяти** передбачає навчання роботи в команді та спонукання до співпраці з оточенням. Нова школа працюватиме на засадах «педагогіки партнерства» основними принципами цього підходу є: повага до особистості; доброзичливість і позитивне ставлення; довіра у відносинах, стосунках; діалог – взаємодія – взаємоповага; розподілене лідерство [5]. Важливо пам'ятати, що підлітки найбільш ефективно навчаються у групах один від одного. Давши змогу підліткам взаємопрацювати, вчитель підвищує їхню самооцінку, зворушує допитливість, сприяє розвитку духовно-творчого потенціалу, поліпшує показники навчання, спонукає до позитивної соціальної поведінки. Працюючи в групах, сучасні підлітки вчать гуртом розв'язувати проблеми й досягати мети, користати з сильних рис одне одного й компенсувати слабкі, обмінюватися думками й творити ідеї [7]. У цьому контексті важливо на уроках музичного мистецтва створювати інструментальні або вокальні ансамблі, у яких підлітки могли б самовиражатися за допомогою колективного музикування, створенні сучасних каверів, рок чи то реп версій відомих їм творів. Здатність формулювати й висловлювати свої думки й почуття різними способами – запорука особистого щастя й колективного успіху [7].

До прикладу, на уроці музичного мистецтва слухно спілкуватися за допомогою арсеналу перкусійних інструментів: шейкерів, дощовиць, дарбук, слайдерів, кастаньєт, ложок, блоків, гуіро, рублів, чесал, тамбурінів, вібраслепів, кабас. Виразити свій настрій, резонувати з настроєм однокласника за допомогою таких засобів, дозволяє учням відчутти себе частиною мистецького світу, зрозуміти музичну мову, з'ясувати можливості даного інструмента, знайти аналогії з собою у звуці.

Використовуючи на уроках музичного мистецтва методи інтерактивного навчання, вчитель спроможний залучити підлітків до активної творчої взаємодії, швидко й якісно перевірити знання, спонтанно занурити у нову тему, ефективно підвести підсумок уроку. Колективне обговорення на уроці можливих варіантів виконання робить учнів певною мірою причетними до створення музики. До прикладу, в будь-якій, навіть найпростішій пісні, є безліч можливостей для різних звукових рішень, в даному разі пошук різноманітних варіантів інтерпретації твору у формі вільного висловлення та обговорення думок:

- музичної інтерпретації (варіанти виконання окремих куплетів і твору загалом: динамічний розвиток, визначення кульмінації окремих фраз та цілого куплета, нюансування);

- інтонаційно-емоційної інтерпретації (варіанти виконання фраз та куплетів певного характеру, з певним настроєм);

- соматично-моторної інтерпретації (варіанти образних або танцювальних рухів, диригування);

- інструментальної інтерпретації (ритмічні джеми, варіанти інструментального супроводу за допомогою елементарних музичних інструментів);

- інтерпретації постановки перфоменсу (варіанти інсценізації пісні);

- художньої інтерпретації (варіанти зображення образу, характеру, засобів музичної виразності).

На основі осмислення та обговорення мистецьких творів, сутність художнього спілкування доцільно розкрити через комунікативність, емпатію, емоційний резонанс, креативність та рефлексію. Комунікативність – необхідна передумова виникнення емпатії, яка в свою чергу передбачає творчі реакції особистості, зокрема рефлексивного самопізнання та творіння свого «Я» [11]. Чинник навчатися взаємодіяти сприяє формуванню у підлітків компетентності спілкування державною мовою через висловлювання власних почуттів та переживань від сприймання творів мистецтва; участь у дискусіях; оцінювання власної художньо-творчої діяльності. Не секрет, що саме учні-підлітки полюбляють колективно виконувати та слухати пісні англійською мовою, що сприяє формуванню компетентності спілкування іноземними мовами через сприймання творів мистецтва різних країн, народів та пошанування культурного розмаїття, усвідомлення ширших можливостей у творчій діяльності зі знанням іноземних мов.

Емоційні переживання (емоції, афекти, стреси, пристрасті) супроводжують не тільки художні, але й інші пізнавальні акти, активізують або гальмують сприймання, пам'ять, мислення, уяву. Тому вкрай важливо, щоб міжособистісні відносини учнів з педагогом та між собою обов'язково були емоційно забарвленими.

Серед переваг групових форм взаємодії над індивідуальними можна назвати процес співробітництва і партнерства, змагання і обміну досвідом, ефекту колективного мислення і почуття причетності до спільної праці, інтелектуального та духовного взаємозбагачення підлітків.

- **навчатися бути собою** уособлює в собі особистісно зорієнтований підхід, що забезпечує розкриття у підлітків індивідуальних музичних здібностей, вивільнення їх духовно-творчого потенціалу.

Особистісно зорієнтована парадигма освіти (І. Бех, В. Ільченко, С. Клепка) передбачає не тільки посилення суб'єктивної сторони навчальної діяльності учнів, а й значне зростання вимог до педагогічної діяльності вчителя [9].

Часто підлітки чують негатив на свою адресу, це означає, що вони самі собі рідко говорять позитивні слова, адже навколишня дійсність є віддзеркаленням внутрішнього відчуття себе. Саме тому так важливо намагатись «оповити» таку вразливу категорію як підлітки різноманітними музичними ритмами, мелодіями, стилями, напрямками музичного мистецтва аби відбулася зворотня дія – ззовні у середину. Часто ми опираємося найбільше тому, що нам найбільше потрібно. Художня діяльність допомагає учню знайти засіб вираження у відповідь на імпульси, які надходять у відповідь із зовнішнього середовища [10]. Уміння зберегти себе, своє бачення, власні погляди, думки, ставлення і відношення, щодо інтерпретації музичного твору і є, напевно, на уроці музичного мистецтва вмінням бути собою, пізнавати світ усередині себе.

Професійно організоване сприймання музики, креативні, фасилітовані прийоми його активізації сприяють глибокому емоційному відчуттю підлітками музичного матеріалу, вивільненню духовно-творчого потенціалу. Коли мистецтво входить у наше «Я», коли ми відчуваємо весь світ у собі й себе в ньому, відбувається тожожність внутрішнього і зовнішнього. Це і є найважливішою передумовою духовної насолоди. Унікальна можливість особистісно пережити чужий досвід, зберігаючи власну автономність, перебування в образі інших

зумовлює універсальну самовизначеність, якої людина не досягла б, користуючись тільки засобами наукового пізнання [11].

В учнів підліткового віку відбувається остаточна індивідуалізація почуттів з поступовим формуванням певних життєвих цілей, чим вони не дуже полюбляють ділитися. Оскільки цей процес триває у їхній внутрішній духовній сфері, то типовою є поява певної захисної «стіни». Штайнер-педагогіка в цей період рекомендує надавати перевагу фольклорним пісням, де увага акцентується на метроритмічному малюнку [10].

До прикладу, участь в ритмічних джемах (спільна послідовна то індивідуальна, то загальна ритмічна імпровізація на задану тему без особливих приготувань і певних умов) сприяє формуванню здорових мистецьких амбіцій підлітків та вивільненню духовно-творчого потенціалу. Обличчя учнів сяють, коли вони відкривають в собі джерело творчої енергії. Така ж духовно заряджена атмосфера навколо великого витвору мистецтва, наповнює клас під час занять [4]. Знайти свій ритм в житті важливо кожній людині, і чим раніше це станеться, тим краще. Творчості навчити не можливо, а от навчити учнів дозволити собі творити – цілком [4]. Важко переоцінити наскільки підліткам необхідно навчитись помічати ритм в собі і виражати, адже він є в усьому. Під час імпровізацій вони створюють унікальний ритмічний малюнок, випробовують перкусію, її властивості, навчаються видобувати яскравий звук, тримати ритм та заданий темп, а головне чути себе та інших. Реалізація своєї творчої сили робить людей щедрими, радісними, жвавими, сміливими, співчуваючими і такими байдужими до війни, накопичення грошей і речей [4].

Висновки та перспективи подальших розвідок дослідження. Отже, розглянуті нові тенденції та чинники формування духовно-творчого потенціалу підлітків на уроках музичного мистецтва характеризуються такими ознаками як:

– навчатися, щоб знати, означає оволодіння підлітками ефективними методами та прийомами самоорганізації, самоактуалізації до творчої діяльності та самовираження;

– уміння бути собою, значить зберегти себе, своє бачення, власні погляди, думки, ставлення і відношення до творів мистецтва, що допомагає підліткам пізнавати світ усередині свого «Я»;

– навчатися в дії, тобто через творчість, що надає можливість віднайти свій творчий засіб вираження й вивільнитися

духовно-творчому потенціалу учнів;

– навчатися взаємодіяти, означає надання можливості підліткам взаємопрацювати, що підвищує їхню самооцінку, зворушує допитливість, сприяє розвитку духовно-творчого потенціалу, поліпшує показники навчання, заохочує обмінватися думками й творити ідеї.

Виявлення нових тенденцій та чинників формування духовно-творчого потенціалу підлітків на уроках музичного мистецтва спонукає до пошуку ефективних інноваційних методів роботи в освітньому процесі нової української школи.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Барб-Галль Ф. Як розмовляти з дітьми про мистецтво / переклала з франц. С. Рячук – Львів: Видавництво Старого Лева / Ф. Барб-Галль – 2016. – 176 с.

2. Закон України «Про освіту». 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

3. Екзюпері А. «Маленький принц» Подарункове видання знаменитої казки для дітей і дорослих. Малюнки автора. Перекладач: Нора Галь. /А. Екзюпері – 2010. – 104 с.

4. Кэмерон Д. Путь художника ваша творческая мастерская Перевод Д.Сиромахи Cameron J. The Artist's Way: A Spiritual Path to Higher Creativity М.: Гаятри / Кэмерон Д. – 2005. – 272 с.

5. Концептуальні засади реформування середньої школи «Нова українська школа». 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/konczepczyia.pdf>

6. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах. 2004 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.yurinfo.org.ua/index.php?lang_id=1&menu_id=1182&article_id=165701#

7. Робінсон К. і Лу Ароніка. Школа майбутнього. Революція у вашій школі, що назавжди змінить освіту/ Переклала англ. Г. Лелів. – Львів: Літопис /К. Робінсон – 2016. – 258 с.

8. Робінсон К. Освіта проти таланту. Сила творчості / Переклала з англ. Г. Лелів. – Львів: Літопис / К. Робінсон – 2017. – 256 с.

9. Масол Л. Концептуальні засади формування змісту загальної мистецької освіти в контексті державних стандартів / Л. Масол [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_prob1_silsk_shkolu/1/visnuk_3.pdf

10. Музично-педагогічні системи та концепції ХХ століття: підручник / [Ніколаї Г., Черкасов В. та ін]; за заг. ред. канд. наук, проф. Тайнель Е. Вид.2-ге. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка – Харків, 2018. – 433 с.

11. Рудницька О. Педагогіка: загальна і мистецька: навчальний посібник. – Тернопіль:

Навчальна книга – Богдан / О. Рудницька – 2005. – 360 с.

REFERENCES

1. Barb-Hall', F. (2016). *Yak rozmovlyaty z ditmy pro mistetstvo*. [How to talk with children about art]. Lviv: Vid-vo Staroho Leva.
2. *Zakon Ukrainy «Pro osvitu»*. (2017). [The Law of Ukraine «On Education»]. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
3. Ekzyuperi, A. (2010). «*Malenkiy prints*». *Podarunkove vydannya znamenitykh kazok dlya ditey ta doroslykh. Malyunky avtora*. [«Little Prince». A gift edition of the famous fairy tales for children and adults. Author's drawings]. Moscow.
4. Kémeron, D. (2005). *Put khudozhnyka vasha tvorcha maysternya*. [The Artist's Way: A Spiritual Path to Higher Creativity]. Moscow.
5. *Kontseptualni zasady reformuvannya seredn'oyi shkoly «Nova ukrayinska shkola»*. (2017). [Conceptual Principles of Reforming the Secondary School 2New Ukrainian School». <http://mon.gov.ua/konczepczya.pdf>
6. *Kontseptsiya khudozhno-estetychnoho vykhovannya uchniv u zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh*. [Concept of artistic and aesthetic education of students in general educational institutions.]. http://www.yurinfo.org.ua/index.php?lang_id=1&menu_id=1182&article_id=165701#
7. Robinson, K. i Lu Aronika. (2016). *Shkola maybutn'oho. Revolyutsiya u vashiy shkoli, yaka nazavzhdy zminyt osvitu*. [Creative Schools: The Grassroots revolution Thats Transforming Education]. Lviv.
8. Robinson, K. (2017). *Osvita proty talantu. Sylta tvorchosti*. [Out of Our Minds: The power of Being Creative]. L'viv.

9. Masol, L. (2004). *Kontseptualni zasady formuvannya zmistu zahalnoyi khudozhnoyi osvity v konteksti derzhavnykh standartiv*. [Conceptual basis for the formation of the content of general artistic education in the context of state standards]. http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_prob1_silsk_shkolu/1/visnuk_3.pdf
10. *Muzychno-pedahohichni systemy ta kontseptsii XX stolittya: pidruchnyk / [Nikolayi H., Cherkasov V. ta in]; za zah.red. kand.nauk, prof.Taynel E. Vyd.2-he*.(2018). [Musical-pedagogical systems and concepts of the twentieth century: a textbook]. Lviv.
11. Rudnytska, O. (2005). *Pedahohika: zahalna ta khudozhnya: Navchalnyy posibnyk*. [Pedagogy: general and artistic: A manual.]. Ternopil.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

БОЖОК Тетяна Володимирівна – викладач кафедри музичного мистецтва і хореографії Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського
Наукові інтереси: методика розвитку духовно-творчого потенціалу підлітків загальноосвітніх шкіл в контексті сучасної музичної освіти.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

BOZHOK Tetyana Volodymyrivna – Teacher of techniques of musical expression, of the chair of musical art and choreography of the South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinsky
Circle of research interests: the method of development of spiritual and creative potential of adolescents of general schools in the context of musical education.

*Дата надходження рукопису 23. 11. 2017 р.
 Рецензент – д.п.н. професор В. Ф. Черкасов*

УДК 373.3.016:7-047.44

КОМИШАН Юлія Вадимівна – асистент кафедри музики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, e-mail: kafedra_muzyki@ukr.net

РЕПРЕЗЕНТАТИВНИЙ АНАЛІЗ СТАНОВЛЕННЯ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Мистецька освіта відіграє важливу роль у становленні особистості молодшого школяра, виступаючи як засіб соціалізації, особистісного становлення і зростання. Істотні соціальні, економічні, культурні зміни, що характеризують нині розвиток України, зумовлюють необхідність осучаснення існуючої системи мистецької освіти.

Модернізація мистецької освіти у початкових класах в Україні потребує впровадження у навчальний процес нових наукових підходів, ефективних форм, методів і засобів, реалізація яких зорієнтована на впровадження інновацій, які б осучаснили її, наблизили до вимог суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем мистецької освіти свідчить про